

Fira republiken!

Har det inte redan tjatats tillräckligt om Finlands uppnådda självständighet och om det krig som landet därefter blev indraget i? Njaee – vill man få en helhetsbild av republikens födelse finns det orsak att uppmärksamma vad alltsammans utmynnade i 1919.

Det var nämligen först då som Finland blev suveränt på riktigt. Under 1917 var alla viktiga politiska beslut i Finland kedjereaktioner av kaoset i Ryssland. Och följande år var den finska regeringsmakten så starkt fjärrstyrd från Berlin att det var först efter Tysklands kapitulation senhösten 1918 som Finlands oavhängighet började få reell skepnad.

I december 1918 och januari 1919 förrättades landets första demokratiska kommunalval i drygt 500 kommuner. En betydande del av socialisternas ledare satt endera i fångläger eller hade flytt till Ryssland. Dessutom hade tiotusentals före detta rödgardister mist sina medborgerliga rättigheter och därmed även sin rösträtt. Det oaktat erövrade socialdemokraterna nästan 36 procent av alla röster och majoritet i vart tionde kommunfullmäktige.

Våren och försommaren 1919 togs två avgörande steg i riktning mot en demokratiskt förankrad och styrd självständighet. I början av mars valdes en ny riksdag i vilken de republikanskt sinnade socialdemokraterna, Agrarförbundet och Framstegspartiet fick en så betryggande majoritet att högerens monarkistiska drömmar gick slutgiltigt i kras. Efter sega förhandlingar röstade riksdagen strax före midsommar igenom en republikansk regeringsform som riksföreståndaren Mannerheim stadfäste den 17 juli 1919.

Att fem sjättedelar av riksdagen kunde enas om att i brådskande ordning godkänna en ny grundlag endast ett år efter att landet hade fungerat som blodig spelbricka i bolsjevikernas och tyskarnas maktspel var en remarkabel prestation. För att lyckas med detta tvingades både socialdemokraterna och Samlingspartiet gå med på många kompromisser.

Socialdemokraterna hade önskat koncentrera all makt till riksdagen men gick med på att landet fick en tämligen stark president och regering, vilket effektivt förmildrade högerens skräckblandade farhåga för ett populistiskt folkvälde. I utbyte mot detta fick vänstern löften om amnesti av de röda fångarna och frigörelse av torparna. Nöjdast var mittenpartierna, för vilka en republikansk regeringsform hela tiden varit huvudsaken.

De enda som röstade emot grundlagen var SFP:s riksdagsledamöter, som misstänkte att dess i och för sig generösa språkparagraf inte gav ett tillräckligt skydd för landets svenskspråkiga befolkning. Men tre år senare godkände riksdagen ett knippe språklagar som preciserade finlandssvenskarnas språkliga rättigheter och omvandlade även de mest monarkistiskt sinnade SFP:arna till trogna republikaner.

Under det nu inleda året fyller således både vårt republikanska statsskick och dess presidentämbete hundra år. Inte alls illa i en värld fylld av de mest märkliga tolkningar av vad en representativ demokrati är!

Henrik Meinander, HBL 9.1.2019